I

18-aastane Tanel oli sõprade seas teada kui karmi käega noormees, kelle käest sai alati narkootilisi aineid osta.19-aastane Kristo oli Taneli pikaaegne püsiklient, kes ikka nii korra nädalas 10 grammi kaupa ostis kanepit enda tarbeks, kuid alati polnud tal raha, et saadud aine eest maksta. Kui Tanelile võlgnetav summa oli juba küllalt suureks kasvanud (600 eurot), ütles Tanel Kristole, et viimane saab oma võlad tasutud, kui varastab Balenciaga brändipoest Taneli tüdruksõbrale äsja müügile ilmunud 1200 eurosed tennised, mida viimane soovib sünnipäevaks saada.

Kristo algul küll lubas, aga kui kokku lepitud aeg oli käes, ei viitsinud minna varastama, vaid läks selle asemel baari. Tanel oli häiritud tüdruksõbra pettumusest, kes ei saanud soovitud sünnipäevakinki ning keeldus temaga edasi suhtlemisest. Taneli kurbus kasvas üle vihaks sõbra vastu ning ta määras kokkuleppest taganemise eest Kristole võla summas 2000 eurot, mis tuli nädala jooksul ära maksta. Mittemaksmise korral lubas Tanel Kristot füüsiliselt karistada. Kristo küll kartis Taneli ähvardusi, kuid raha maksta tal ei olnud ning üleüldse tundus niisama ringi hängimine palju meeldivam tegevus.

Nädala pärast Kristo mingit raha Tanelile maksnud ei olnud ning Tanel otsustas Kristole anda õppetunni. Ta leppis 13-aastane Kareli, 15-aastase Raneli ning 18-aastase Marioga kokku viia Kristo metsa, pisut teda peksta ja hirmutada. Vastavalt kokku lepitud plaanile tuli Mario oma BMW-ga Kristo elukohta, Tanel kutsus rääkimise eesmärgil Kristo välja, surus ta jõuga sõiduauto tagaistmele, tõmbas Kristole musta koti pähe ja sidus käed kinni. Seejärel istusid Karel ja Ranel teine teisele poole Kristot ning Mario lukutas auto uksed. Sõidu ajal Ranel ja Karel hakkasid Kristot togima ja näpistama, samal ajal tuletas juhi kõrvalistmel olev Tanel Kristole meelde, et võlg vajab maksmist. Karel ja Ranel ei saanud küll aru, mis võlast jutt käib, aga see neid ei huvitanud ka.

Kristo sõidutati metsa, kus Karel ja Ranel lõid teda korduvalt käte ja jalgadega, Tanel oli kaasa võtnud talle narkoaine võla katteks toodud poolautomaatse sileraudse püssi ning tulistas Kristo vahetus läheduses paar lasku õhku. Peale peksmist sõidutati vigastatud ja hirmunud Kristo koju tagasi, Tanel nõudis Kristolt võla, nüüd juba 3000 euro maksmist nädala pärast. Võla mittemaksmise korral lubas Tanel Kristo uuesti metsa viia ja nüüd juba jalad läbi lasta. Seejärel läks Tanel oma äriasju ajama.

Kes ja mille eest vastutab?

Väljapressimine – 4

Karel on alla 14-aastane ja ei vastuta kriminaalkorras, kuid tema suhtes võib kohaldada kasvatuslikke mõjutusvahendeid. Vastavalt KrMS § 201 lg-le 1, kui kriminaalmenetlust ei alustata või see lõpetatakse põhjusel, et õigusvastase teo on toime pannud oma ea tõttu süüvõimetu alaealine, selgitab uurimisasutus või prokuratuur alaealisele ja tema seaduslikule esindajale kuriteo tunnustega teo olemust ja kriminaalmenetluse lõpetamise alust. Uurimisasutus või prokuratuur võib saata teavituse ja vajalikus mahus koopia kriminaalasja materjalidest alaealise elukoha järgsesse kohaliku omavalitsuse üksusse.

Ranel, Tanel ja Mario vastutavad KarS § 214 lg 2 p 4 ja 5 järgi, s.o väljapressimine, mis on toime pandud grupi poolt ja isikult vabaduse võtmisega

Väljapressimine on varavastane kuritegu, mille eesmärgiks on võõra vara, varalise õiguse või muu varalise kasu nõudmine (RKK 20. juuni 2003. a otsus asjas nr 3-1-1-88-03, p 9) olukorras, kus see nõue ei tugine seaduslikule alusele (RKKK 30. juuni 2016. a otsus asjas nr 3-1-1-54-16, p 26).

Taneli poolt kehtestatud võlg oli ilmselgelt ebaseaduslik. Õiguskord ei tunnusta olukorda, kus kuriteo mittetoimepanemine toob kaasa rahalise kohustuse. Antud juhul aga nõuti võlga justnimelt

seepärast, et Kristo oli keeldunud toime panemast vargust. Võlga ei muuda seaduslikuks (ka osaliselt mitte) ka asjaolu, et Kristo oli Tanelile võlgu narkootiliste ainete eest.

Kristolt nõuti võla maksmist, s.o varalise kasu üleandmist, kusjuures ähvardati relvaga, ähvardati tervisekahjustuse tekitamisega (KarS § 120) ning kasutati füüsilist vägivalda (KarS § 121). Samuti oli Kristol alus karta oma elu pärast, mh et teda lastaksegi maha. Seega lisaks Kristo kehalisele väärkohtlemisele tundis kannatanu ka oma elu pärast reaalset hirmu. Kannatanu kartuse reaalsust kinnitab ka asjaolu, et relvast lasti õhku ehk näidati valmidust ka reaalselt relva kasutada, samuti kasutati kannatanu suhtes füüsilist vägivalda. Füüsilise vägivalla kasutamise ja relvaga ähvardamisega tekitati kannatanus hirmutunne, samuti põhjustas füüsiline vägivald kannatanule valu ja kehavigastusi.

Väljapressimise subjektiivne külg eeldab tahtlust objektiivse koosseisu kõigi asjaolude suhtes, sh peab tuvastama, et toimepanija tegutses varalise kasu üleandmise nõude ebaseaduslikkuse suhtes vähemalt kaudse tahtlusega, st ta pidas vähemalt võimalikuks ja möönis, et varalise kasu üleandmise nõudel puudub õiguslik alus. Kui teo toimepanija ei pea võimalikuks ega mööna, et nõudel puudub seaduslik alus, siis ei pane ta tegu toime tahtlikult koosseisueksimuse (KarS § 17 lg 1) tõttu.

Väljapressimise subjektiivse külje eitamiseks peab seega tuvastama, et toimepanijal oli mh ka objektiivse kõrvalseisja *ex ante* vaatepunktist tõsiselt võetav ja usutav alus arvata, et ta tegutseb olemasoleva ja ka õiguskorra poolt tunnustatava nõude maksmapanekuks. Tegemist on aga nn negatiivse asjaoluga, mille tõendamist üldjuhul kohtumenetluse poolelt selle ebaproportsionaalsuse või võimatuse tõttu nõuda ei saa (vt nt RKK 6. oktoobri 2016. a otsus asjas nr 3-1-1-58-16, p 43). Nii Tanelil, Ranelil kui ka Mariol puudus tõsiselt võetav ja usutav alus arvata, et mõnel KarS §-s 214 kirjeldatud viisil esitatud nõue põhineb seaduslikul alusel.

KarS § 214 lg 2 p 4
Tekstist nähtuvalt oli tegemist kaastäideviimisega, kuna on tuvastatud ühine ja kooskõlastatud tegevus ning teo toimepanemisel oli osalenutel rollijaotus. Mario küll ei peksnud, kuid tema teopanus oli oluline ja ta tegutses ühise teootsuse alusel ning kokkulepitud teoplaani järgides. Teootsus muutus ühiseks sellega, kui teised nõustusid Taneli plaanis kaasa lööma. Tuvastatud kuriteo asjaolud näitavad, et vähemalt üldjoontes oli paika pandud, milline on iga süüdistatava roll väljapressimise toimepanemisel, ning süüdistatavad teadsid, mis on plaanis ja mis on nende roll kuriteo toimepanemisel. Seega olid olemas rollijaotust puudutav kokkulepe. Ühine teoplaan ei eelda, et kõik kaastäideviijad peavad teadma plaanitava kuriteo kõiki üksikasju. Ka ei eelda ühine teoplaan, et iga kaastäideviija roll oleks viimase detailini paika pandud.

KarS § 214 lg 2 p 5
Kristo tahte vastaselt sõiduautosse jõuga surumisega, tema käte kinni sidumisega, autouste lukustamisega, liikumise piiramisega ja metsa viimisega võeti Kristolt ebaseaduslikult vabadus. Vabaduse võtmine oli seotud väljapressimisega. Kristo metsa viimine oli väljapressimise teoplaani osa, see suurendas ähvarduse tõsiseltvõetavust ja andis võimaluse Kristo suhtes segamatult vägivalda kasutada.

Taneli võimalik vastutus lisaks KarS § 214 lg 2 p 1 järgi, s.o isiku poolt, kes on varem toime pannud väljapressimise – kui 2000 euro väljapressimise episood lugeda esimeseks lõpuleviidud teoks vägivalla kasutamisega, siis teise episoodi moodustab 3000 euro nõudmine nüüd juba ähvardamisega KarS § 120 mõttes.

Ebaseaduslik relv - 1
Tanel vastutab ka KarS § 418 lg 1 järgi
Tekstist nähtuvalt ei olnud Tanel saanud relva seaduslikult ega omanud ka selleks vastavat luba. Relv oli toodud talle narkootiliste ainete eest võla katteks. Poolautomaatne sileraudne püss liigitub

RelvS § 19 lg 1 p 5 mõttes piiratud tsiviilkäibega tulirelva alla. Piiratud tsiviilkäibega relva jaoks peab omama relva soetamisluba ja relvaluba vastavalt RelvS sätestatud korrale.

Narkootilise aine suures koguses käitlemine - 2
Taneli võimalik vastutus KarS § 184 lg 1 järgi
Võttes vaid kaasust aluseks, siis võiks olla täidetud KarS § 184 lg 1 koosseis, s.o narkootilise aine suures koguses käitlemine. Tanel müüs Kristole vähemalt korra nädalas 10g kaupa, see viitab, et tegemist võib olla suures koguse narkootilise aine käitlemisega (s.o narkootilise aine kogus, milline tekitab narkootilise joobe enam kui 10-le inimesele).

Narkootiliste ja psühhotroopsete ning nende lähteainete seaduse § 3 lg 1 järgi on narkootiliste ainete käitlemine keelatud, välja arvatud meditsiinilisel või teaduslikul eesmärgil ning narkootiliste ainetega seotud kuritegude ennetamiseks, avastamiseks ning tõkestamiseks või nimetatud seaduses ettenähtud õppeotstarbel kasutamise eesmärgil.

Vastavalt narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse § 2 punktile 3 käitlemine on narkootiliste ja psühhotroopsete ainete või lähteainete omamine, valdamine, vahendamine, nende tarbimine, kasvatamine, korjamine, valmistamine, tootmine, töötlemine, pakkimine, säilitamine, hoidmine, laadimine, vedu, sisse- ja väljavedu, transiidi tolliprotseduuri rakendamine (edaspidi transiit), tasu eest või tasuta tarnimine kolmandale isikule.

Kanep (v.a Euroopa Liidu ühtsesse põllukultuuride sordilehte võetud sordid, mille tetrahüdrokannabinooli sisaldus ei ületa 0,3%) ja selle töötlemisproduktid (marihuaana), samuti tetrahüdrokannabinool (THC) kuuluvad narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse § 3^1 lõike 1 ja § 4 lõike 15 alusel kehtestatud ja sotsiaalministri 18.mai 2005 määrusega nr 73 vastu võetud „Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete meditsiinilisel ja teaduslikul eesmärgil käitlemise ning sellealase arvestuse ja aruandluse tingimused ja kord ning narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad“ lisa 1 narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ja ainerühmade I nimekirja ning delta-9-tetrahüdrokannabinool kuulub III nimekirja.

Vastavalt narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse § 3^1 lg 3 loetakse narkootilise aine suureks koguseks aine kogus, millest piisab joobe tekitamiseks kümnele inimesele. Narkootilise aine kanepi puhul piisab kümnele inimesele narkojoobe tekitamiseks 7,5 grammist (vastavalt Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi kohtutoksikoloogiaekspertide arvamusele ning toetudes ÜRO Narkomaania ja Kuritegevuse Büroo (unodc.org) üldtuntud konventsioonidele ja andmetele).

II
Karel, Ranel ja Mario otsustasid minna poodi, et midagi söögiks ja joogiks osta, kuna tehtud töö oli neid näljaseks teinud ning õnnestunud õppetund vajas tähistamist. Poes selgus, et raha oli vaid alkoholi jaoks ning poisid otsustasid valitud toidud varastada. Mario oli seda varemgi mitmel korral teinud, paaril korral hiljuti pirukate varastamisega vahelegi jäänud ning õpetas esmakordselt varastavatele Karelile ja Ranelile kuidas paremini asju varjata, et vahelejäämise võimalus oleks väike. Noormehed maksid vaid alkoholi eest, kuid möödudes kassadest pidas turvamees nad siiski kinni, kuna talle oli silma jäänud Kareli käes olnud alkoholipudel. Turvamehe hinnangul ei oleks tohtinud alaealise käes kange alkohol olla ning ta palus poistel endaga kaasa tulla. Turvaruumis lõid Karel ja Ranel kartma ning andsid ka varastatud toidukraami vabatahtlikult välja. Kohalekutsutud politsei tuvastas, et kolme noormehe poolt varastatud toidu koguväärtuseks oli 36.20 eurot.

Kes ja mille eest vastutab?

Vargus - 2
Karel on alla 14-aastane ja ei vastuta ei kriminaal- ega väärteokorras, kuid tema suhtes võib kohaldada kasvatuslikke mõjutusvahendeid. Vastavalt KrMS § 201 lg-le 1, kui kriminaalmenetlust ei alustata või see lõpetatakse põhjusel, et õigusvastase teo on toime pannud oma ea tõttu süüvõimetu alaealine, selgitab uurimisasutus või prokuratuur alaealisele ja tema seaduslikule esindajale kuriteo tunnustega teo olemust ja kriminaalmenetluse lõpetamise alust. Uurimisasutus või prokuratuur võib saata teavituse ja vajalikus mahus koopia kriminaalasja materjalidest alaealise elukoha järgsesse kohaliku omavalitsuse üksusse.

Raneli poolt varastatu jääb alla 200 euro ja oli esmakordne tegu, seega täidab vaid väärteo koosseisu KarS § 218 lg 1 mõttes.

Mario vastutab KarS § 199 lg 2 p 9 järgi, kuivõrd tema jaoks oli see vähemalt kolmas tuvastatud kord varastada.

Kuigi noormehed ühiselt otsustasid varastada ja ka viisid koos plaani ellu, ei moodusta nad gruppi, kuna üks neist on süüvõimetu alaealine ja ühe puhul on tegemist väärteoga.

Alkohol -1
Mario võimalik vastutus KarS § 182 lg 1 järgi, s.o täisealise isiku poolt noorema kui kaheksateistaastase isiku kallutamise eest alkoholi tarvitamisele – kaasuse kohaselt otsustati õnnestunud õppetundi tähistada, mis võib viidata, et 18-aastane Mario kallutas 15-aastast Ranelit ja 13-aastast Karelit alkoholi tarvitamisele, samas ei pruugi seda tähendada. Mario võis alkoholi ka ainult endale osta.

Või **Mario** vastutus väärteo korras AS § 69 järgi, s.o alkohoolse joogi ostmise eest alaealisele - kaasuse kohaselt oli alkoholi pudel 13-aastase Kareli käes, kuid sellest veel ei saa järeldada, et see oli talle ostetud, ta võis seda ka ainult hoida.